

Vybrané hmotnoprávne aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike

Anotácia: Autor v článku venuje pozornosť vývoju právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike, ktorý bol zavŕšený prijatím osobitného zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Pozornosť zameriava na vybrané hmotnoprávne aspekty tohto zákona, pričom poukazuje na nedostatky v zákone. V článku vyjadruje niektoré námety pro futuro.

I. Úvod

Dňa 1. januára 2016 sme si v Slovenskej republike pripomenuli 10 výročie zavŕšenia reformy trestného práva, keď 1. januára 2006 nadobudli účinnosť zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) a zákon č. 301/2006 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“).¹

Súčasťou pôvodného návrhu Trestného zákona boli aj ustanovenia o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Konkrétne v pôvodnom návrhu Trestného zákona (vládný návrh zákona č. 656) bola obsiahnutá piata hlava s názvom „Trestná zodpovednosť právnických osôb“ (§§ 122 až 130), ktorá ustanovovala model tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb. Podľa dôvodovej správy k návrhu Trestného zákona sa *týmto ustanovením zavádza originálna trestná zodpovednosť právnických osôb. Tým sa ustupuje od tradičného „societas deliquere non potest* (spoločnosť – korporácia nemôže byť potrestaná – pozn. autora). Pre úplnosť možno uviesť, že pôvodný návrh Trestného zákona, ktorý obsahoval aj ustanovenia o trestnej zodpovednosti právnických osôb bol vzatý v roku 2005 v rámci legislatívneho procesu späť. Nový návrh Trestného zákona, ktorý bol predložený následne na prerokovanie a schválenie Národnej rade Slovenskej republiky neobsahoval ustanovenie o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Ďalej možno uviesť, že v roku 2005 nasledoval druhý pokus o predloženie zákona, ktorým sa mala zaviesť trestná zodpovednosť právnických osôb, ktorý bol neúspešný. Neúspechom skončili aj dva návrhy osobitného zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktoré boli do legislatívneho procesu predložené v roku 2007 (jeden z návrhov bol

---

¹ Článok je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-15-0740 Návodý a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolveniou/Guidelines and tools for effective elimination of unlawful acts in relation with potential insolvency.

vládný návrh zákona č. 1507 a druhý bol poslanecký návrh zákona č. 1523). Uvedené návrhy zákona počítali s modelom tzv. „pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb“.²

Legislatívny proces pokračoval aj v roku 2008, keď sa v podmienkach Slovenskej republiky ustúpilo od koncepcie tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, pričom bol predložený návrh zákona, ktorý nebol prijatý a obsahom ktorého bola tzv. nepravá trestná zodpovednosť právnických osôb. Následne bol v roku 2010 predložený vládny návrh zákona (parlamentná tlač 1487), ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Po schválení návrhu zákona Národnou radou Slovenskej republiky bol zákon publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 224/2010 Z. z.. Uvedeným zákonom sa do slovenského právneho poriadku zaviedla tzv. nepravá trestná zodpovednosť právnických osôb. Jej podstata spočíva v možnosti sankcionovania, konania právnickej osoby cestou uloženia sankcie – ochranného opatrenia vo forme zhabaniam peňažnej čiastky (§ 83a Trestného zákona) a zhabania majetku (§ 83d Trestného zákona). Akceptáciou tohto modelu nedošlo k vzniku faktickej zodpovednosti právnických osôb.³ Od nadobudnutia účinnosti zákona č. 224/2010 Z. z. (1. september 2010) nedošlo k aplikácii § 83a resp. § 83b Trestného zákona.

2. Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb

Z dôvodu potreby implementácie záväzkov, ktorých harmonizáciu Európska únia presadzuje tak, aby „trestnoprávna ochrana uvedených záujmov dosiahla v jednotlivých členských štátoch približne rovnakú úroveň ochrany a vymožiteľnosti“⁴, rešpektovania hodnotiacej správy z tretej etapy hodnotenia Slovenskej republiky, ktorú vypracovala pracovná skupina OECD pre podplácanie),⁵ ako aj obsolentnosti § 83a a § 83b Trestného zákona pristúpila Slovenská republika k príprave vypracovania návrhu zákona o trestnej

---

² Podrobnejšie pozri ČENTÉŠ, J., KORDÍK, M.: Vývoj a okolnosti zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike. In: TURAYOVÁ, Y., TOBIÁŠOVÁ L., ČENTÉŠ, J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb. Vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike. In: *Studia Iuridica Bratislavenia* Nr. 49, Wolters Kluwer, 2016, s. 12 a nasl. STRÉMY, T.: Trestná zodpovednosť právnických osôb. In: *Aktuální problémy rekodifikace trestního práva hmotného: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané dňa 11.5. 2007 v Prahe*. Praha: Karolinum, 2007, s. 183-191.

³ MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť v Slovenskej republike po novom. In: *Policajná teória a prax*. 2014,č.4, s. 129. Uvedené ochranné opatrenia sa na základe zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb vypúšťajú z Trestného zákona a Trestného poriadku.

⁴ Časť 3.3.1. *Štokholmského programu Európskej rady – Otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich*; ÚVV: 2010/C.

⁵ *Hodnotiaci správa Pracovnej skupiny OECD z tretej etapy hodnotenia Slovenskej republiky*.

Dostupné na <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/SlovakRepublicphase3reportEN.pdf>, 5. 2. 2014.

zodpovednosti právnických osôb. Po schválení návrhu zákona Národnou radou Slovenskej republiky bol zákon publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 91/2016 Z. z.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o TZPO“), ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2016 znamená zásadný prielom do historicky vyvinutej teórie individuálnej zodpovednosti fyzických osôb, do tej doby všeobecne zastávanej v Slovenskej republike. Týmto zákonom sa zavádza do právneho poriadku Slovenskej republiky model pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, pričom v dôvodovej správe k tomuto zákonu sa poukazuje na skutočnosť, že *Slovenská republika ako člen medzinárodných organizácií prijala niekoľko záväzkov a odporúčaní na zavedenie trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktoré sa musia premietnuť aj do slovenského právneho poriadku.*

2.1. Vybrané hmotnoprávne aspekty zákona o TZPO

Zákon o TZPO vo svojej hmotnoprávnej časti nadväzuje predovšetkým na Trestný zákon, je prameňom a súčasťou trestného práva hmotného. Z hľadiska povahy tohto zákona a jeho nadväznosti na všeobecné trestnoprávne predpisy (Trestný zákon a Trestný poriadok) ide o primárny a špeciálny zákon vo vzťahu k nim, čo je vyjadrenie v jeho § 1 ods. 2, podľa ktorého ak neustanovuje tento zákon inak a ak to povaha veci nevylučuje, na trestnú zodpovednosť právnickej osoby a tresty ukladané právnickej osobe sa vzťahuje Trestný zákon a na trestné konanie proti právnickej osobe sa vzťahuje Trestný poriadok.

Predmet úpravy zákona o TZPO je vymedzený v § 1 ods. 1 ako tri základné okruhy:

- a) podmienky trestnej zodpovednosti právnických osôb,
- b) trestné sankcie, teda tresty, ktoré možno za spáchanie taxatívne ustanovených trestných činov právnickým osobám uložiť a
- c) postup v trestnom konaní proti právnickým osobám.

2.2. Pôsobnosť zákona o TZPO

Zákon o TZPO neobsahuje ustanovenie o zákaze retroaktivity ani nadväzujúce ustanovenie v časovej pôsobnosti, a preto sa s poukazom na § 1 ods. 2 tohto zákona použijú na trestné činy spáchané právnickou osobou v celom rozsahu ustanovenia Trestného zákona o zákaze retroaktivity aj o časovej pôsobnosti, lebo to určite nie je vylúčené z povahy veci.

Oproti tomu, zákon o TZPO obsahuje ustanovenie o pôsobnosti zákona (§ 2) a ustanovenie o vylúčení trestnej zodpovednosti niektorých právnických osôb (§ 5), ktoré sa považujú za špeciálne ustanovenia o osobnej pôsobnosti zákona o TZPO.

Podľa tohto zákona sa posudzuje trestnosť činu, ktorý bol spáchaný právnickou osobou tak na území Slovenskej republiky (§ 2 ods. 1 a § 2 ods. 2), ako aj trestnosť činu spáchaného mimo územia Slovenskej republiky právnickou osobou, ktorá má sídlo v Slovenskej republike alebo má na území Slovenskej republiky organizačné sídlo, ak bol trestný čin spáchaný v rámci jej činnosti. Podľa zákona o TZPO sa taktiež posudzuje trestnosť činu spáchaného mimo územia Slovenskej republiky právnickou osobou, ktorá tu síce nemá sídlo, ale bol spáchaný trestný čin v prospech právnickej osoby, ktorá má v Slovenskej republike sídlo, alebo v prospech fyzickej osoby, ktorá je občanom Slovenskej republiky alebo cudzincom, ktorý má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt ak bola týmto subjektom spôsobená škoda a v mieste činu je čin trestný, alebo ak miesto činu nepodlieha žiadnej právomoci. Napokon podľa zákona o TZPO sa posudzuje trestnosť činu aj vtedy, ak to ustanovuje medzinárodná zmluva, ktorá bola ratifikovaná, vyhlásená spôsobom stanoveným zákonom, ktorou je Slovenská republika viazaná.

2.3. Vylúčenie zodpovednosti niektorých právnických osôb za trestný čin

Z pôsobnosti zákona o TZPO, ale aj ďalších trestnoprávných predpisov sú vylúčené:

- a) Slovenská republika a jej orgány,
- b) iné štáty a ich orgány,
- c) medzinárodné organizácie zriadené na základe medzinárodného práva verejného a ich orgány,
- d) obce a vyššie územné celky,
- e) právnické osoby, ktoré sú v čase spáchania trestného činu zriadené zákonom,
- f) iné právnické osoby, ktorých majetkové pomery nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu upravujúceho konkurzné konanie.

Vylúčenie subjektov v zmysle zákona o TZPO je logické, pretože štát by netrestal sám seba. Zároveň možno zdôrazniť, že pokiaľ bude odhalená činnosť podliehajúca trestnej zodpovednosti u organizačnej zložky štátu alebo celku územnosprávnej samosprávy, pôjde o trestnú zodpovednosť konkrétnej fyzickej osoby, či už pôjde o osobu oprávnenú konať v mene štátu alebo inú osobu zaradenú v organizačnej zložke štátu k výkonu práce.

Taktiež je vylúčená trestná zodpovednosť cudzích štátov, pretože uplatnenie zodpovednosti v takýchto prípadoch je riešené medzinárodným právom. Z podobného dôvodu z trestnej zodpovednosti sú vyňaté medzinárodné organizácie verejného práva. Možno zvýrazniť, že trestné stíhanie iných štátov a medzinárodných organizácií verejného práva (vládných medzinárodných organizácií) je vylúčené z povahy veci, keďže používajú výsady a imunity podľa medzinárodného práva, čo je tiež dôvodom neprípustnosti trestného stíhania.

Zároveň možno uviesť, že v prípade subjektov, v ktorých samotných je vylúčená trestná zodpovednosť (§ 5) zákon o TZPO nevyklučuje trestnú zodpovednosť takejto právnickej osoby v prípade ich majetkovej účasti. Pri tejto účasti sa verejný subjekt podieľa svojou majetkovou účasťou na činnostiach (podnikateľského či nepodnikateľského typu) na iných (spravidla súkromnoprávných) subjektoch.

2.4. Rozsah trestnej zodpovednosti právnických osôb

Slovenský zákonodarca určil okruh trestných činov, za ktoré zodpovedajú právnické osoby a to ich taxatívnym výpočtom v zákone o TZPO. Výhodou tohto riešenia rozsahu trestnej zodpovednosti právnických osôb je rešpektovanie požiadavky právnej istoty a predvídateľnosti práva, pretože okrem okruhu týchto trestných činov nemožno vyvodit' vo vzťahu k právnickej osobe trestnú zodpovednosť pre iný čin. V dôsledku takejto právnej úpravy nehrozí, že by sa trestná zodpovednosť uplatňovala v širokom rozsahu, čo v zásade zodpovedá uplatňovaniu zásady subsidiarity trestného práva.

Nevýhodou tohto riešenia je, že pri budúcich zmenách treba dopĺňať taxatívny výpočet trestných činov ustanovených v zákone o TZPO jeho novelizovaním. Z hľadiska vymedzenia trestných činov je potrebné zvážiť opatrný prístup a vyhnúť sa unáhlenému riešeniu, ktoré navyše v slovenskom trestnom práve nemá legislatívnu tradíciu. Na druhej strane sa možno kriticky vyjadriť k rozsahu týchto trestných činom, v ktorom absentujú také trestné činy ako podvod, úverový podvod, subvenčný podvod, podvodný úpadok, zavinený úpadok, legalizácia príjmu z trestnej činnosti, poškodzovanie veriteľa, zvýhodňovania veriteľa podvodné konanie v podnikaní či machinácie pri verejnom obstarávaní a pod. Doplnenie aj týchto trestných činov do katalógu taxatívne určených trestných činov by mohlo prispieť k účinnejšiemu sankcionovaniu právnických osôb, ktoré páchajú trestnú činnosť formou

podvodného konania, ako aj trestnej činnosti súvisiacej s insolvenčnou a poškodzovaním veriteľov.⁶

2.5. Trestná zodpovednosť právnickej osoby založená na pričítateľnosti

trestného činu

Jednou z kľúčových oblastí, ktorou sa zákonodarca musel vysporiadať bola problematika spáchania trestného činu právnickou osobou.

Zákon o TZPO vychádza zjavne z názoru, že právnické osoby sú od fyzických osôb odlišné subjekty práva, sú umelo vytvorené právom a sú spôsobilé na práva a povinnosti („právna subjektivita“), a na právne úkony („svojprávnosť“), ďalej sú spôsobilé na protiprávne úkony a na ne nadväzujúce, zodpovednostné právne vzťahy („deliktálna zodpovednosť“). Zákon o TZPO pojem „právnické osoby“ výslovne nedefinuje, ale ponecháva jeho vymedzenie najmä normám občianskoprávnym a obchodnoprávnym, a preto sa vzťahuje na všetky právnické osoby bez ohľadu na spôsob ich vzniku, pokiaľ nie sú z jeho pôsobnosti výslovne vylúčené (§ 5). Vzhľadom k tomu nie je vylúčená trestná zodpovednosť právnickej osoby, ktorá je tvorená jedinou osobou (napr. spoločnosť s rušením obmedzeným s jedným spoločníkom).

Zavinené konanie vo vzťahu k trestnej zodpovednosti právnickej osoby je všeobecne formulované v zmysle pričítateľnosti trestného činu právnickej osobe na základe výkonu tzv. rizikového managementu, t.j. buď priamo protiprávneho konania vedenia právnickej osoby, alebo aspoň chybného zvládnutia zvýšeného rizika, ktoré vyplýva z prevádzkovania podniku (vina vedenia právnickej osoby).⁷

---

⁶ Pre úplnosť možno uviesť, že v súčasnosti je v legislatívnom procese predložený návrh zákona o uznaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý v čl. V novelizuje zákon o TZPO, ktorým sa do taxatívneho výpočtu trestných činov právnických osôb navrhujú doplniť trestné činy zneužívania informácií v obchodnom styku, manipulácie s trhom, marenie výkonu úradného rozhodnutia a upravujú sa názvy trestných činov extrémizmu.

⁷ Primerane pozri NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné – 1. Obecná část. 6. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 212 až 213. Pre úplnosť možno uviesť, že v rámci legislatívneho procesu došlo k výraznej zmene § 4 zákona o TZPO, predloženého ako vládny návrh s textom tohto ustanovenia schváleným Národnou radou Slovenskej republiky vo vzťahu ku koncepcii pričítateľnosti. Uvedená zmena je predmetom odbornej kritiky pozri napr. LORKO, J.: Hmotnoprávne aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorý bol prednesený na Míľnikoch práva, organizovaných Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, 11.03.2016, v Častej- Papierničke, z ktorej doposiaľ nebol vydaný zborník.

Zákon o TZPO pokiaľ ide o trestnú zodpovednosť právnickej osoby, predovšetkým v § 4 ods. 1 vymedzuje, že trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou, ak je spáchaný v jej prospech, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom, ak konal

- a) štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu,
- b) ten, kto vykonáva kontrolnú činnosť alebo dohľad v rámci právnickej osoby, alebo
- c) iná osoba, ktorá je oprávnená zastupovať právnickú osobu alebo za ňu rozhodovať.

Podľa § 4 ods. 2 zákona o TZPO možno právnickej osobe pričítať spáchanie trestného činu uvedeného v § 3, ak trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou aj vtedy, ak osoba uvedená v odseku 1 nedostatočným dohľadom alebo kontrolou, ktoré boli jej povinnosťou, hoci z nedbanlivosti umožnila spáchať trestný čin osobou, ktorá konala v rámci oprávnení, ktoré jej boli zverené právnickou osobou.

Dôvody pre stanovenie zodpovednosti právnickej osoby založenej na pričítateľnosti je treba vykladať ako *alternatívne*, čo znamená, že k zodpovednosti stačí existencia jednej z foriem zodpovednosti, teda buď na základe konania jej orgánov alebo osôb uvedených v § 4 ods. 1 písm. a) až c) zákona o TZPO alebo preto, že jej orgány alebo osoby uvedené v § 4 ods. 1 písm. a) až c) zákona o TZPO neuskutočnili povinný alebo potrebný dohľad alebo kontrolu a tak hoci aj z nedbanlivosti umožnili spáchať trestný čin osobe, ktorá konala v rámci jej oprávnení.

Uvedené ustanovenie § 4 tak v odseku 1 a 2 zákona o TZPO obsahuje vlastný základ trestnej zodpovednosti právnických osôb. V tejto súvislosti je nutné zvýrazniť, že formálna podmienka trestnej zodpovednosti je ustanovená v § 4 ods. 1, ktorý definuje *podstatu protiprávneho konania právnickej osoby*, teda spôsob spáchania trestného činu v závislosti na konaní orgánov alebo členov orgánov právnickej osoby alebo ďalších tu uvedených osôb. V tomto prípade vlastné konanie právnickej osoby predstavujú tie prejavy vôle, ktoré menom právnickej osoby vykonávajú ňou určené orgány alebo zástupcovia právnickej osoby ako fyzické osoby, pričom právne následky spojené s týmito prejavmi sa pričítajú priamo právnickej osobe ako subjektu práva.⁸ Ustanovenie § 4 ods. 2 zákona o TZPO obsahuje ako ďalšiu podmienku *požiadavku pričítateľnosti* trestného činu právnickej osobe, ktorá je esenciálnym prvkom pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorý slúži

---

⁸ KAPIŠOVSKÁ, A.: Nová právna úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: Justičná revue, 68, 2016, č. 1, s. 10.

ako prostriedok, ktorým je možné vyvodit' trestnú zodpovednosť voči právnickým osobám, za predpokladu kumulatívneho naplnenia zákonných podmienok ustanovených v zákone o TZPO.

Na zmiernenie príliš prísnej aplikácie a vyvodzovania trestnej zodpovednosti voči právnickej osobe cez pričítanie trestného činu určitej fyzickej osoby, okrem zákonných podmienok vyvodzovania trestnej zodpovednosti voči právnickej osobe, slúžia korektívne prvky, ktoré umožňujú právnickej osobe sa vo vybraných prípadoch vyvinieť (exkulповаť). Zákon o TZPO umožňuje v § 4 ods. 3 vyvinenie v prípade spáchania trestného činu právnickou osobou (podľa odseku 2), ak vzhľadom na predmet činnosti právnickej osoby, spôsob spáchania trestného činu, jeho následky a okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, je význam nesplnenia povinností v rámci dohľadu a kontroly zo strany orgánu právnickej osoby alebo osoby uvedenej v odseku 1 nepatrný. V takomto prípade sa takéto konanie právnickej osobe nepričíta. V tejto súvislosti bude dôležité v rozhodovacej praxi slovenských orgánov činných v trestnom konaní a súdov pri aplikácii § 4 ods. 3 zákona o TZP dôsledne skúmať a vyhodnotiť napr. existenciu fungujúcich compliance programov v činnosti právnických osôb.

V súvislosti s trestnou zodpovednosťou právnickej osoby je podstatné tiež *zavinenie právnickej osoby* vo vzťahu k niektorému z trestných činov vymedzených v § 3 zákona o TZPO, ktoré je zásadne odvodzované od zavinenia fyzickej osoby, ktorá pri spáchaní trestného činu konala v jej prospech, v jej, rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom. Ak koná takáto fyzická osoba zavinene, bude zavinenie podľa § 15 a 16 Trestného zákona v spojení s § 1 ods. 2 zákona o TZPO pričítané aj právnickej osobe, a to bez ohľadu na to, či orgány právnickej osoby alebo osoby uvedené v § 4 ods. 1 písm. a) až c) zákona o TZPO neuskutočnili také opatrenia, ktoré mali uskutočniť podľa iného právneho predpisu alebo ktoré je možné po nich spravodlivo požadovať, najmä neuskutočnili povinnú alebo potrebnú kontrolu nad činnosťou zamestnancov alebo iných osôb, ktorým sú nadriadení, alebo neuskutočnili nevyhnutné opatrenia k zamedzeniu alebo odvráteniu následkov spáchaného trestného činu, úmyselne alebo z nedbanlivosti. To je následkom toho, že zavinenie vo vzťahu k skutkovej podstate spáchaného trestného činu je treba posudzovať vždy podľa konania osoby uvedenej v § 4 ods. 1 zákona o TZPO a nevzťahuje sa k posudzovaniu podmienok pričítateľnosti podľa § 4 ods. 2 zákona o TZPO.

Tieto podmienky sa budú posudzovať pri vyvodzovaní zodpovednosti uvedenej v § 4 ods. 2 zákona o TZPO. V tejto súvislosti si však je treba uvedomiť, že vnútornú kontrolu nie je možné obmedzovať len na opatrenia, na ktoré sú kontrolné a iné, najmä riadiace orgány povinné zo zákona, ale je nutné v súlade so zásadami platnými pre trestný postih fyzických osôb vzťahovať aj na také kontrolné a ďalšie opatrenia (zamedzujúce či odvracajúce následok), ktorých vykonanie je možné v súlade so všeobecnými princípmi výkonu riadenia právnickej osoby alebo kontroly spravodlivo požadovať.

Z týchto dôvodov sa takto konštruovaná zodpovednosť založená na pričítateľnosti trestného činu právnickej osobe spravidla považuje za *osobitnú subjektívnu zodpovednosť právnickej osoby*, ktorá nadväzuje na zavinenie fyzickej osoby uvedené v 4 ods. 1 zákona o TZPO, ale je v princípe odlišná od pojmu viny (zavinenia) u fyzickej osoby. Zásadne je však treba odmietnuť, že by trestná zodpovednosť právnickej osoby bolo objektívnou zodpovednosťou. Pri tejto konštrukcii sa vyžaduje jednak súvislosť s páchaním trestného činu a jednak sa prihliada aj na povahu právnickej osoby, ktorej záujmy môžu byť iné ako záujmy jednotlivca.

2.6 Páchatel', spolupáchatel' a účastník

Zákon o TZPO pozná aj vo vzťahu k právnickej osobe pojem *páchatel', spolupáchatel' a účastník* (porovnaj § 6). Povaha právnickej osoby však nevylučuje prevzatie poňatia páchatel'a alebo spolupáchatel'a, ktoré sa týka fyzických osôb, z Trestného zákona, keďže poňatie páchatel'stva právnickej osoby vychádza zo zavineného konania niektorej z osôb vymenovanej v § 4 ods. 1 písm. a) až c) zákona o TZPO a je najmä viazané na pričítateľnosť porušenia alebo ohrozenia záujmu chráneného Trestného zákona spôsobom ustanoveným v zákone o TZPO.

Páchatel'om trestného činu môže byť právnická osoba, ktorej možno pričítať porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného trestným zákonom spôsobom uvedeným v tomto zákone. Páchatel'om je aj právnická osoba, ktorá k spáchaniu trestného činu použila inú právnickú osobu alebo fyzickú osobu, čím je i vo vzťahu k právnickej osobe zakotvené nepriame páchatel'stvo, pričom nezáleží na tom, či použitá osoba, ktorá sama v trestnoprávnom zmysle nekoná alebo koná za niektorej z okolností vylučujúcej protiprávnosť alebo nekoná zavinene, prípadne koná kulpózne ale bez špecifického úmyslu, je osoba právnická alebo fyzická. Použitá právnická alebo fyzická osoba, ktorá je v zásade „nástrojom v rukách páchatel'a“, nie je zodpovedná vôbec (napr. pre nedostatok veku, pričítateľnosti, skutkový omyl, konanie

v krajnej núdzi) alebo je zodpovedná len obmedzene (napr. za kulpózny trestný čin alebo za síce úmyselný trestný čin, ale iný a menej závažný než ten, ktorý vyžaduje špecifický úmysel, cieľ alebo pohnútku).

Trestnej zodpovednosti právnickej osoby podľa zákona o TZPO nebráni, *ak sa nepodari zistiť, ktorá konkrétna fyzická osoba konala spôsobom uvedeným v odsekoch 1 a 2 § 4 zákona o TZPO* (porovnaj § 4 ods. 4 zákona o TZPO), pričom k vyvodu trestnej zodpovednosti konkrétnej právnickej osoby musí byť zistené, že k takému konaniu konkrétne nestotožnenej osoby skutočne došlo (napr. je isté, že sa ho dopustil člen štatutárneho orgánu alebo zamestnanec právnickej osoby, ale nepodarilo sa bez dôvodných pochybností zistiť, ktorá z možných osôb popísaným spôsobom v jej záujme alebo v rámci jej činnosti konala). Trestná zodpovednosť právnickej osoby by nebola vylúčená ani z toho dôvodu, že nebola vyvodená trestná zodpovednosť voči fyzickej osobe pre daný trestný čin, ktorý zakladá zodpovednosť právnickej osoby napr. z dôvodu premlčania trestnej zodpovednosti. Tým sa zdôrazňuje určité osamostatnenie trestnej zodpovednosti právnických osôb vyplývajúce z odlišností predpisov Trestného zákona a zákona o TZPO a konaní proti nim, najmä čo do odlišnosti podmienok zakladajúcich trestnú zodpovednosť.

V prípade, že bude vyvodená trestná zodpovednosť právnickej osoby, v zásade tým *nie je dotknutá osobná trestná zodpovednosť fyzických páchatel'ov* uvedených v § 4 ods. 1 zákona o TZPO, ktorú treba aj napriek prijatiu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb považovať stále za *základnú a primárnu*, keďže z nej trestné právo hmotné vychádza a je na nej založené. Rovnako tak nie je trestnou zodpovednosťou fyzických osôb dotknutá trestná zodpovednosť právnickej osoby. Ak bol *trestný čin spáchaný spoločným konaním viacerých právnických osôb*, zodpovedá každá z nich tak, ako keby *trestný čin spáchala sama*. Z toho vyplýva, že *trestná zodpovednosť právnických osôb sa v zásade uplatňuje kumulatívne s trestnou zodpovednosťou osôb fyzických*, keďže len tak je možné dosiahnuť účinného a vyváženého postihu všetkých zodpovedných subjektov vo vzájomných súvislostiach a vzťahoch a náležitú ochranu spoločnosti pred oboma kategóriami páchatel'ov trestných činov. Na *účasť právnickej osoby* vo vzťahu k trestnému činu právnickej alebo fyzickej osoby sa primerane použijú v zmysle § 1 ods. 2 zákona o TZPO ustanovenia § 21 Trestného zákona.

2.7 Trestná zodpovednosť právneho nástupcu právnickej osoby

Zákon o TZPO rieši tiež trestnú zodpovednosť právneho nástupcu právnickej osoby, a to nielen v rovine právnych následkov (trestov a ochranných opatrení), ale priamo, pokiaľ ide o prechod vlastnej trestnej zodpovednosti.

Podľa § 7 ods. 1 zákona o TZPO trestná zodpovednosť právnickej osoby, ktorá bola zrušená prechádza na všetkých jej právnych nástupcov; to platí aj pre nevykonané tresty, ak odsek 3 neustanovuje inak.

Na ukládanie úhrnného, súhrnného a spoločného trestu právnomu nástupcovi sa obdobne použijú ustanovenia Trestného zákona; ak vzhľadom k povahe právneho nástupníctva alebo z iných dôvodov neprichádza taký postup do úvahy, súd uloží samostatný trest. Obdobne bude súd postupovať v prípade, že dôjde k zrušeniu právnickej osoby po právoplatnom skončení trestného stíhania.

K prechodu trestnej zodpovednosti právnickej osoby za jej trestný čin uvedený v § 3 zákona o TZPO na všetkých jej právnych nástupcov dôjde za splnenia zákonných podmienok § 7 ods. 1 zákona o TZPO vždy, pokiaľ došlo k právnomu nástupníctvu, a to bez ohľadu na to, či v okamihu vzniku právneho nástupníctva právnickej osoby alebo právnických osôb boli vôbec začaté úkony trestného konania, keďže táto skutočnosť je pre prechod trestnej zodpovednosti právnickej osoby na právneho nástupcu, ku ktorému dochádza ex lege, úplne bez významu. K zániku právnickej osoby alebo jej premene s právnym nástupcom môže z časového hľadiska dôjsť ako aj pred začatím úkonov trestného konania, tak aj v priebehu trestného konania.

K zániku právnickej osoby s prechodom imania na právneho nástupcu môže dôjsť zlúčením, splynutím (tiež označované ako fúzie) alebo rozdelením, prevodom imania na spoločníka, zmenou právnej formy právnickej osoby alebo premiestnením sídla právnickej osoby do zahraničia. Preto môže nastať napr. situácia, že právnická osoba sa dopustí niektorého z trestných činov uvedených v § 3 TOPO a ešte pred začatím úkonov trestného stíhania zanikne alebo sa premení a podľa § 7 ods. 1 zákona o TZPO dôjde k prechodu trestnej zodpovednosti na právneho nástupcu. Následne budú začaté úkony trestného konania v súvislosti s predmetným trestným činom. V takom prípade môžu byť napr. súčasne trestne zodpovední bývalí členovia štatutárneho orgánu už zaniknutej právnickej osoby spoločne s právnickou osobou, ktorá je právnym nástupcom zaniknutej právnickej osoby, v ktorej obvinení pôsobili, alebo v prípade premenenej právnickej osoby, ktorá zanikla môžu byť trestne zodpovední nielen s pôvodnou, ale aj s právnickou osobou, ktorá je jej právnym

nástupcom, a môžu byť aj trestne stíhaní s takými právnickými osobami v spoločnom trestnom konaní.

Zákon o TZPO, ako už bolo uvedené, zásadne *nevyžaduje, aby v súvislosti s prechodom trestnej zodpovednosti právnickej osoby*, ktorej práva a povinnosti prechádzajú na právneho nástupcu *zanikla*.

Zo slovného spojenia *všetkých právnych nástupcov právny* je možné ďalej odvodiť, že aj keď osoba, ktorá je bezprostredným právnym nástupcom právnickej osoby, opäť zanikne alebo sa premení s ďalším právnym nástupcom (nástupcami), je aj táto *ďalšia osoba právnym nástupcom (nástupcami) trestne zodpovednej právnickej osoby*, a pokiaľ ide o právnickú osobu (právnické osoby) prechádza na ne trestná zodpovednosť podľa § 7 ods. 1 zákona o TZPO.

Posledný problém, ktorý v tejto súvislosti vzniká je, či trestná zodpovednosť právnickej osoby prechádza aj v prípade, že právnym nástupcom právnickej osoby je osoba fyzická. Z povahy veci je *vylúčené, aby trestná zodpovednosť právnickej osoby prešla na človeka (fyzickú osobu)*, keďže zodpovednosť fyzických osôb sa riadi výlučne Trestným zákonom. Skutočnosť, že trestná zodpovednosť právnickej osoby neprejde na fyzickú osobu však neznamená, že by nemusela zaniknúť. Pokiaľ by imanie, ktoré fyzická osoba nadobudla od trestne zodpovednej právnickej osoby, prešlo z tejto fyzickej osoby ďalej na právnickú osobu, prejde na ňu trestná zodpovednosť právnickej osoby

Trestná zodpovednosť právnickej osoby zaniká

- *účinnou ľútosťou* (§ 8 zákona o TZPO), pričom podľa dôvodovej správy k zákonu o TZPO sa osobitne sa vo vzťahu k právnickým osobám upravuje problematika účinnej ľútosť. Tieto ustanovenia sú výsledkom prispôsobenia doteraz zaužívanej právnej úpravy potrebám zohľadňujúcim fungovanie právnických osôb. Právna úprava kladie dôraz na zabránenie vzniku škodlivého následku alebo jeho nápravu, ak už nastal. Uprednostňuje sa teda reparačné pôsobenie právnickej osoby pred samotným vyvodením trestnej zodpovednosti. Účinná ľútosť je formulovaná v širšom rozsahu ako u páchatel'ov – fyzických osôb, keďže sa vzťahuje na všetky trestné činy, ktoré môže spáchať právnická osoba (s výnimkou trestných činov korupcie a trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa 261 Trestného zákona).

- *premlčaním trestného stíhania*, pričom sa primerane použijú ustanovenia Trestného zákona (§ 87).

2.8 Tresty a ochranné opatrenia

V ustanoveniach § 10 až 20 zákona o TZPO sú vymedzené druhy trestov, zásady ukladania trestov a ich taxatívny výpočet.

Zákon o TZPO zásady ukladania trestov pre právnické osoby založené na princípe proporcionality trestu. Zákon predovšetkým ustanovuje *okolnosti, ku ktorým súd prihliadne pri stanovení druhu a výmery trestu*, s ohľadom na odlišnosti právnickej osoby od fyzickej osoby a s prihliadnutím k zásade primeranosti trestných sankcií, keď popri povahe a závažnosti trestného činu prihliadne predovšetkým k vnútorným a vonkajším pomerom právnickej osoby, vrátane jej doterajšej činnosti, majetkovým pomerom, k jej činnosti (k tomu, či právnická osoba nevykonáva činnosť vo verejnom záujme, ktorá má strategický význam pre národné hospodárstvo, obranu alebo bezpečnosť). Zákon tiež ukladá povinnosť prihliadnuť k účinkom a dôsledkom, ktoré je možné od trestu očakávať pre budúcu činnosť právnickej osoby.

Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliada tiež na to, aby postihovali právnickú osobu tak, aby bol zabezpečený ich čo najmenší vplyv na zamestnancov, na právom chránené záujmy poškodených a veriteľov právnickej osoby, ktorých pohľadávky voči trestne zodpovednej právnickej osobe vznikli v dobrej viere a nemajú pôvod alebo nesúvisia s trestným činom právnickej osoby, na pôsobenie právnickej osoby po spáchanom čine, najmä na jej účinnú snahu nahradiť spôsobenú škodu alebo odstrániť iné škodlivé následky trestného činu, na očakávaný dôsledok trestu pre jej ďalšiu činnosť, na pomer, v akom na ňu prešli výhody z trestného činu spáchaného v spolupáchateľstve.⁹

Zákon o TZPO ustanovuje tiež podmienky pre ukladanie trestov právnym nástupcom právnickej osoby, pričom sa určuje, že pri rozhodovaní treba prihliadnuť primárne na to, v akom rozsahu na niektorého z nástupcov prešlo imanie zodpovedajúce prospechu, sekundárne na iné výhody zo spáchaného trestného činu a subsidiárne aj na to v akom rozsahu ktorýkoľvek z nástupcov pokračuje v činnosti, v súvislosti s ktorou bol spáchaný trestný čin.

Podľa § 10 a nasl. zákona o TZPO je trestne zodpovedným právnickým osobám v Slovenskej republike možné uložiť

---

⁹ Pozri dôvodovú správu k návrhu zákona o TZPO..

a) rovnaké druhy trestov ako fyzickým osobám, avšak s určitými modifikáciami

- i. *prepadnutie majetku*, ktoré postihuje celý majetok právnickej osoby alebo tú jeho časť, ktorú určí súd, a to za podmienky, ak odsudzuje právnickú osobu za trestný čin uvedený v § 58 ods. 2 Trestného zákona, ak nadobudla majetok aspoň v značnom rozsahu trestnou činnosťou alebo z príjmov pochádzajúcich z trestnej činnosti, alebo ak právnická osoba spáchala trestný čin uvedený v § 58 ods. 3 Trestného zákona,
- ii. *prepadnutie vecí alebo inej majetkovej hodnoty*, ktorý sa právnickým osobám ukladá za podmienok ustanovených v § 60 Trestného zákona,
- iii. *peňažný trest* od 1 500 eur do 1 600 000 eur,
- iv. *zákaz činnosti* na jeden až desať rokov, ak bol trestný čin spáchaný v súvislosti s touto činnosťou,

b) špecifické druhy trestov prípustné len u právnických osôb, ktoré nie je možné uložiť fyzickým osobám:

v. *zrušenie právnickej osoby*, súd uloží tento trest len právnickej osobe so sídlom v Slovenskej republike. Zákon o TZPO ustanovuje obligatórne a fakultatívne podmienky pre uloženie tohto trestu. Obligatórne podmienky uloženia zákon o TZPO ustanovuje v prípade, ak činnosť právnickej osoby bola úplne alebo prevažne využívaná na páchanie trestnej činnosti, teda v prípadoch ak činnosť právnickej osoby je obmedzená na páchania trestnej činnosti. Fakultatívne uloženie trestu zrušenia právnickej osoby je prípustné v prípadoch, ak súd odsudzuje právnickú osobu za trestný čin, za ktorý Trestný zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov alebo na doživotie.

vi. *zákaz prijímania dotácií a subvencií* na jeden až desať rokov, ak sa právnická osoba dopustila trestného činu v súvislosti so žiadosťou o dotáciu, subvenciu, príspevok alebo iné plnenie zo štátneho rozpočtu, z rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce, s ich poskytovaním alebo využívaním,

vii. *zákaz prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie* na jeden až desať rokov, ak právnickú osobu odsudzuje za trestný čin spáchaný v súvislosti so žiadosťou o pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie alebo iné plnenie z fondov Európskej únie, s ich poskytovaním alebo využívaním,

viii. *zákaz účasti vo verejnom obstarávaní* na jeden až dvadsať rokov, ak sa právnická osoba dopustila trestného činu v súvislosti s verejným obstarávaním alebo so žiadosťou o pomoc a podporu

poskytovanú z fondov Európskej únie alebo iné plnenie z fondov Európskej únie,

- ix. *zverejnenie odsudzujúceho rozsudku alebo jeho časti*, ak je treba verejnosti oznámiť odsudzujúci rozsudok, najmä k vzhľadom na okolnosti alebo závažnosť trestného činu, alebo to vyžaduje záujem na ochranu bezpečnosti alebo zdravia ľudí, zvierat alebo majetku.

U niektorých druhov trestov, a to zrušenia právnickej osoby, prepadnutia majetku, a zákazu činnosti, zákon určuje aj *dalšie obmedzenia* v prípade ak je právnickou osobou dohliadaný subjekt finančného trhu podliehajúci dohľadu vykonávanému Národnou bankou Slovenska. V takom prípade môže súd uložiť niektorý z uvedených trestov až po vyjadrení Národnej banky Slovenska k možnostiam a dôsledkom jeho uloženia; na toto vyjadrenie súd prihliadne. Pri treste zrušenia právnickej osoby je treba takto postupovať aj v prípade komoditnej burzy, kde sa vyjadrenie požaduje od príslušného orgánu štátnej správy, ktorý udeľuje povolenie na vznik a činnosť komoditnej burzy.

III. Záver

Model *pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb* bol v Slovenskej republike zvolený najmä z toho dôvodu, že v rámci neho je možné právnickú osobu postihnúť aj v prípade, že sa nepodarí preukázať, ktorá konkrétna fyzická osoba spáchala trestný čin (z dôvodu zložitej organizačnej štruktúry, delby právomocí a pod.) ak je celkom nepochybné, že k spáchaniu trestného činu došlo v rámci danej právnickej osoby a v jej prospech. Iné modely ako pravá trestná zodpovednosť (tzv. nepravá trestná zodpovednosť vo forme ochranných opatrení) sa aplikačnej praxi v podmienkach Slovenskej republiky neosvedčila a preto možno vysloviť názor, že v prípade trestnej zodpovednosti právnických osôb si tento model osvoja orgány činné v trestnom konaní, ako aj súdy.

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Jozef Čentíš, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky

jozef.centis@genpro.gov.sk